

האריה עושה ביוזם. כאשר תבעו הבנקאים האירופים את פרעון חובותיו העצומים של איסטמיל באשא, כדיב מצרים, לא היה לו מניין לקחת כסף, מכר מניותיו בחברת תעלת סואץ.

מרד הסהר והכוכב. איסטמיל באשא הודח, במקומו בא בנו תופיק באשא. אך מצבו של הפלח הלך ורע כי היה עליו לשלם את חובות איסטמיל. תחת מנהיגות אחד עורבי באשא, המנהיג הלאומי, התמרדו הפלחים בשלטון הכדיב והזרים. התנפלו בשנת 1882 על כל הזרים שחיו באלכסנדריה, רצחו אותם. תגובת האנגלים לא איחרה לבוא: חייליהם השתלטו על הארץ.

אבי מצרים החדשה. מוחמד עלי התניס בצעירותו כחייל פשוט לגדוד אלבני של הצבא התורכי. הוא נשלח למצרים, עלה בדרגה עד שהפך מפקד גדוד. הוא ניצל את מעמדו ללחוץ על התורכים ולקבל זכויות רבות. לאחר שמונה באשא של מצרים הפליג במסע כיבושים שהובילו עד לתוככי ערב ממזרח, סוריה מצפון ויוון בים התיכון. לבסוף נכנע לאנגלים, הצרפתים והרוסים.

לסוסים אצילים, משוררים ומלחמות. הם עזבו את הפלח לנפשו שיוצע ויקצור את החיטה הדרושה להם והתעלות שוב היו נתונות לחסדי הרוח והמים. אך משך חמש מאות השנים שמצרים היתה תחת שלטון המוסלמים חדלו כובשיה להיות ערבים, התמזגו עם התושבים המצריים. אולם כדי לשרתם, הביאו השליטי עבדים מאסיה ומרוסיה המזרחית, בשל יופיים החיצוני ורמתם התרבותית הגבוהה. עבדים לבנים אלה, שנקראו ממלוכים, הגיעו תוך זמן קצר לעמדות החשובות ביותר בצמרת המדינה. ממעמד עבדים הפכו מלאי ממנו סיפקו לשולטנים את מיטב יוצעיהם ומפקדי צבאותיהם. אולם הם לא הסתפקו בכבוד זה. בפעם הראשונה בתולדות מצרים עלו העבדים לשלטון — לא הפלח, שנשאר עני ומרוך — אלא עבדים זרים שהובאו מארצות רחוקות.

ההזנחה נמשכה, האלבנים עלו. במשך מאתיים וששים השנה שהממלוכים היו שליטי המדינה השתנה השלטון לא פחות מאשר 53 פעמים. העבדים שהפכו לאדונים לא ידעו כיצד לשלוט על עבדיהם הם ורציחות והפיכות ארעו בממוצע פעם לחמש שנים. כאשר הופיעו מוסלמים מגזע אחר — התורכים שהתקדמו אותה שעה עד שערי וינה בלב אירופה — לא יכלו הממלוכים לעמוד מולם ומצרים הפכה למושבה של אימפריה עולמית חדשה. אולם ההבדל בין אימפריה זו לאימפריה הרומית היה כי הפעם לא היה לכובשים שום כסורת או כשרון לשלוט. הזנחת מצרים נמשכה.

אחרי כיבוש מצרים (1517) השאיר שולטן סלים התורכי צבא משמר חזק וחזר לארצו. אולם המצב הפנימי לא השתנה; בשנת 1604 התמרדו גדודי הכיבוש התורכיים; המושל נרצח על ידי חייליו והאמורים הכריזו מלחמה על יורשו. כדי לדכא את המרד נאלצו נציגי התורכים לבקש את עזרת הממלוכים שעדיין שלטו איש איש באיזורו הוא. וכאשר, כעבור 70 שנה, הצליח עלי ביי, אחד הממלוכים הללו, לתפוס את השלטון, הכריז על מצרים כעל ארץ עצמאית, בלתי תלויה באימפריה התורכית. ממרד זה נבעו שתי תוצאות שהשפיעו במידה ניכרת על דמותה של מצרים החדשה. בשנת 1798 הגיע נפוליון בונפרטה לאלכסנדריה באמתלה להשיב את מצרים למרות השולטן. אולם כעבור שלוש שנים החליט השולטן כי אין הוא זקוק לעזרת הצרפתים, הסכים לשתף פעולה עם האנגלים למיגור צבאו של נפוליון. כוחות אנגליים נחתו באבריקיר ליד אלכסנדריה והצרפתים נאלצו לפנות את קהיר והנמלים המצריים אחר שציינים מוגר בקרב ימי גדול על ידי נלסון. שנתיים אחרי כן עזבו גם האנגלים את אלכסנדריה וכעבור חודשיים פרצה מרידה של החיילים האלבניים ששירתו בצבא התורכי במצרים שדרשו את התשלום המגיע להם עבור כמה שנות שירות. כתוצאה מזה תפס מפקד האלבנים את המצודה של קהיר והנחיל תבוסה לשלטון התורכי. **תוך ביקור, שחיטה חגיגית.** אחד מאותם האלבנים היה קצין צעיר בשם מוחמד עלי, לשעבר סוחר טבק בכפר קבלה באלבניה. בהגיעו לדרגת מפקד הגדוד האלבני, נאבק בעקשנות במרות קושטא, מונה באשא של מצרים. מוחמד עלי, שלא רצה להשאיר כל ספק בדבר סמכויותיו כמושל מצרים, הזמין את ראשי הממלוכים ועורריהם לביקור במצודה בקהיר לחוג את מינויו כבאשא. הממלוכים (כמאתיים איש במספר) באו רכובים על מיטב סוסיהם ובכל פארם כדי להטביע על הבאשא החדש את רושם כוחם. היתה זו הפעם האחרונה שנראו בחיים. בפנים המצודה ארבו להם חיילי מוחמד עלי שהכניסום לתצר קטנה ושחטו אותם עד האיש האחרון. תגובתו של הבאשא לידועה כי אויביו תוסלו היתה תפילת הודיה לאללה על שהסיר מעליו את צרתם של האלבנים.

לאורך חופי הים התיכון. אימפריה זו החזיקה מעמד משך מאתיים שנה. אולם בד בבד עם הברקות בית המלכות השתחרר על הארץ עוני רב והזנחת הנילוס הגיעה לממדים גדולים. בשיגרתיות כמעט משעממת חזרו התלמידים על כל אותן השיאות של קודמיהם. התפשטותם לארץ ישראל מנעה נגדם את בית המלוכה הסלקי מסוריה שגירשם מן הארץ. (אותם הסליקים הוצאו לאחר מכן מארץ ישראל על-ידי מרד המכבים.) צבאות מצרים חזרו מהרפתקה יקרה זו רצוצים ושבורים.

לכן, כאשר הופיעה המעצמה החדשה — רומי — על חופי הים התיכון, עמדו המצרים חסרי אונים וראו כיצד נבלעות שכנותיה בוו אחר זו. סוריה נכבשה, ירושלים נפלה, עזה נכנעה. אך מצרים לא יכלה להתגונן — כוחה נשבר כאשר תעלות הנילוס נתמלאו עשבים.

ברצות תלמי האחד-עשר לאחד את מצרים שוב ולמנוע התפררות מוחלטת, השיא את בנו, חלש האופי, לבתו קליאופטרה בכורה בהיותה בת 14. אולם כעבור כמה שנים ברח בעצמו מחמת התככים של בתו. הוא פנה לרומי בבקשה לעזור לו להשליט סדר בביתו. הרומים שלחו לו נציב בשם פומפיאוס, שיהיה אפטרופוס על בנו ובתו המלכים. בגיל 20 היתה קליאופטרה כה שנואה על-ידי אורחיה שואלצה לברוח מן הארץ ולהסית את השבטים הערביים ללחום נגד אחיה. אולם לפני שהצליחה לכבוש את אלכסנדריה ארעו כמה דברים חשובים מאד ברומי עצמה. וילוס קיסר השתלט על רומי ולמעשה על כל העולם על-ידי חיטול יריבו פומפיאוס. הרבר היחיד שחסר לו היה כסף. הוא בא למצרים לקחתו.

הקסמים לא הועילו הרבה. המלכה הצעירה מצאה חן בעיני המצביא הרומי שהחליט להשאר שם כמה שנים. האח שמעל על זכויותיו גם כבעל עצמה בצורה מסתורית וקליאופטרה התפתה לחלומות גדולות. כאשר קיסר נרצח ברומי תפס את מקומו אנטוניוס בארמון המלכה ובלבנה. משך עשר שנים ישב במצרים וגיבש מעצמה בקצה המזרחי של הים התיכון שמשרתה היתה לעמוד מול המעצמה המערבית — רומי. אולם סופו הגיע כאשר אוקטביאנוס, שליט רומי, בא לחפשו במרוח והגיס אותו. קסמי קליאופטרה לא הועילו הרבה וכדי למנוע שיקחה בשבי לרומי הרעילה את עצמה לעיני המנצח. מצרים חדלה להיות ארץ עצמאית עם מלכים משלה.

תחת שלטון הרומים חזרה מצרים לגדולתה ולאחדותה הקודמות — הפעם כפרובינציה רומית. המהגוזים הרומיים הבינו את הנילוס, נהר הודו ששגחה מתמדת, מידות ותכונות, והניתן לניצול רק על ידי טיפות מתמיד. הם הקימו רשת תעלות מסופיות, נקודות הצפייה שהודיעו על כל שינוי בגובה המים. אולם עם שקיעת שמשו של רומי שקע גם הסדר שהקימה שמספרם גדל בארץ לחמו נגד הרומים ונסיכים קטנים צצו בכל עבר ליטול חלק של המדינה המתפוררת. או הופיע בעמק הנילוס עם חדש השגחה מידות, מידות ותכונות, האשורים והמצרים. כשחברות ארוכות על מתנם השמאלית ופגיונות קצרים למותנם הימנית, מגן עגול על זרועם וקשת ארוכה בידם נהרו פרשים ערביים אל מישורי מצרים. היתה זה בשנת 640 לפי הספירה הנוצרית, שמתנה שנים אחרי מותו של ערבי קנאי בשם מוחמד. בראש פלגי הנילוס, הקימו הכובשים החדשים מצודה בשם פוסטאט, "אל-קאהירה" (המנצחת), אשר היא עתה קהיר, בירת מצרים.

בקהיר מוקם עתה פטל של איסטמיל באשא. כל הצרות שהביא על ראש המצרים — נשכחו.

